

Herskerlyrens oder¹

Pindars første og tiende pythiske

Af Sten Ebbesen

I 1. århundrede e.K skriver retorikeren Quintilian:²

Blandt de ni lyrikere er Pindar klart den største med sit storladne højsind, sine sentenser og figurer, sin velsignede rigdom på både indhold og ord, med sin flod af veltalenhed, om jeg så må sige. Med tanke herpå mente Horats med rette at Pindar var uefterlignelig.

Det havde Quintilian og Horats ret i. Horats var digter, så han sagde ikke det pedestre “Pindar er uefterlignelig”, han sagde: “Den som vil kappes med Pindar flyver med dædalisk vokspåklistrede vinger og kommer til at give navn til et hav”.³ Med andre ord, han kan være sikker på at hans udstyr ikke vil holde, og han vil styrte ned som Ikaros gjorde, da solen smeltede voksen. Hvis han bliver berømt for noget, bliver det for en katastrofe som skyldtes hans egen dumhed – navnet “Det Ikariske Hav” mindede oldtidens mennesker om Ikaros på den måde.

Horats vidste at det er halsløs gerning at forsøge at efterligne Pindar – alligevel forsøger han at være lidt pindarisk i netop den ode hvor han siger det – men han véd at holde måde, det er bare et lille pindarisk anstrøg, han kan ikke anklages for i storhedsvanvid at ville kappes med mesteren. Hvem var mesteren nu?

-
1. Nærværende artikel er en bearbejdet version af en forelæsning holdt ved studenterforeningen *Phrontisteriums* offentlige seminar i 2004.
 2. Quint., *Inst.* 10.1.61: Novem vero lyricorum longe Pindarus princeps spiritus magnificentia, sententiarum, figuris, beatissima rerum verborumque copia et velut quodam eloquentiae flumine. Propter quae Horatius eum merito credidit nemini imitabilem.
 3. Hor., *Carm.* 4.2.1-4: Pindarum quisquis studet aemulari, Iule, ceratis ope Daedalea nititur pennis vitreo daturus nomina ponto.

Født i Theben omkring 520 f.K. Første bevarede digt er fra 498 og sidste fra 446. Altså en karriere på et halvt hundrede år i en epoke hvor skriftligheden var ved virkelig at slå igennem. Hans digte har ikke primært været ment som læsestykker, men skriftligt nedfældet blev de. Det har også været nødvendigt. De fleste var beregnet til koropførelse med musikledsagelse på lyre, fløjte eller begge dele. Det har ikke været til for koret at lære et digt udenad hvis man ikke under indlæringen kunne støtte sig på en tekst, for der er ikke plads til improvisation, hvert eneste digt har et unikt metrisk skema og der tales ikke i formelsprog: man kan næsten aldrig gætte hvad det næste ord vil være. Det har været virkeligt svært at indstudere en pindarisk ode. Det turde også være nogenlunde sikkert at han ikke altid selv har kunnet være til stede ved opførelsen – fremmede folk har skullet iscenesætte den i digterens fravær. Det har krævet skrift.

Han skrev digte til opførelse ved højtidelige lejligheder – kultiske begivenheder og fejring af de store glæder og sorger i menneskelivet. Han skrev hymner og pæaner og dithyramber, parthenia, hyporchemata, enkomia og dødeklager – og så skrev han epinikier, digte til fejring af sejre i de store panhelleniske lege. Den gruppe af hans digte er der bevaret over 40 af, og de er store nok til at fylde små 200 sider i en moderne udgave, og det vel at mærke uden at det meste af papiret er blankt, som det ofte er tilfældet i nyere digtsamlinger. Små 200 sider – de resterende 600 eller så er stort set væk. Men som Horats siger:⁴ for en olympisk mester var et digt af Pindar en gave mere værdifuld end ethundrede statuer.

Pindar levede i en voldelig verden. Han så ikke blot en verdenshistorisk krig som Xerxes' store forsøg på at lægge Balkangrækerne under sig, han levede i en verden hvor det var normalt at de små stater om sommeren sendte deres unge og yngre mænd ud for at grave indvoldene ud på nogle af mændene i nabobyen. Det var en verden som forherligede den slags vold. I de sportslege hvis vindere Pindar besang var volden sat i system som skuespil: bokse- og brydekampe hvor deltagerne langfra kunne være sikre på at komme hjem med alle lemmer i behold, væddeløb med heste og vogne hvor et

4. Hor., *Carm.* 4.2.17-20: sive quos Elea domum reducit palma caelestis pugilemve equumve dicit et centum potiore signis munere donat <sc. Pindarus>.

godt sammenstød med lemlæstede heste og kuske var det publikum gysende sad og håbede på. Tabere skulle ikke regne med sympati, i en ode til en bryder siger Pindar:⁵

Fire kroppe er du kommet susende ned på,
du ville dem mén!
Afgørelsen blev i de pythiske lege:
Dé sku ikke få din drømmehjemkomst,
det var ikke smil og latter de fik da de kom hjem til deres mor,
i smøgerne sniger de sig om for at gemme sig for deres uvenner,
for vanheldet gnaver dem.

Nej, det var ikke et samfund for tøsedrenge. Men på den anden side dvæler Pindar aldrig ved de voldelige scener. Ved de pythiske lege i 462 havde alletiders mest gigantiske sammenstød forvandlet 40 vogne med heste og kuske til vrag af vogne, heste og mennesker. Kun ét forspand kom uskadt til mål. Pindar fortæller den dramatiske historie i 10 ord:⁶

Fyrre kuske faldt. Du alene, uforskrækket, fik vognen hel igennem.

Pindars karrighed med faktisk at beskrive sportsbegivenheder genfindes hos Bacchylides. Den mest udførlige beskrivelse af et hestevæddeløb i de tos lyrik er Bacchylides 5.37-49:⁷

-
5. *P. 8.81-87: τέτρασι δ' ἔμπετες ὑψόθεν / σωματέσσι κακὰ φρονέων, / τοῖς οὔτε νόστος ὁμῶς / ἔπαλπνος ἐν Πυθιάδι κρήθη, / οὐδὲ μολόντων παρ' ματέρ' ἀμφὶ γέλως γλυκύς / ὤρσειν χάριν· κατὰ λαύρας δ' ἐχθρῶν ἀπάοροι / πτώσσονται, συμφορᾷ δεδαγμένοι.*
 6. *P. 5.49-51: ἐν τεσσαράκοντα γάρ / πετόντεσσι ἀνιόχοις ὄλον / δίφρον κομίξαις ἀταρβεῖ φρενί.*
 7. *Ξανθότριχα μὲν Φερένικον Ἄλφεόν παρ' εὐρυδίαν / πῶλον ἀελλοδρόμαν εἶδε νικάσαντα χρυσόπαχυσ Ἄως, / Πυθῶνί τ' ἐν ἀγαθέα· γὰρ δ' ἐπισκῆπτων πιφαύσκω· / οὔπω νιν ὑπὸ προτέρων ἵππων ἐν ἀγῶνι κατέχρανευ κόνις / πρὸς τέλος ὀρνύμενον· ῥὶ πᾶ γὰρ ἴσος Βορέα / ὄν κυβερνήταν φυλάσσων ἴεται νεόκροτον / νίκαν Ἰέρωνι φιλοξείνω τιτύσκων.*

Det guldarmede gry
den rødmankede Pherenikos,
den stormjagende ganger, sejre
og i det højhellige Pytho⁸.
Med hånd på jord jeg vover at sige:
Støv fra heste foran
nåed slet ikke at smudse den til
som den fór mod målet.
For som et pust af nordenvinden
jog den afsted med sin styrer og skaffed
Hieron den gæstmilde nytiljublet sejr.

Af en sportsreportage at være er det ordknaphed!

Der ér glorificering af vold hos Pindar, men hellere dvæler han ved helt andre emner – fordragelighed mellem borgerne i en by, feststemning, afslappet nydelse af digte og musik. Dog heller ikke her må der dvæles for længe – man skal i det mindste altid se kontrasten, det må ikke blive til sødsuppe. Det er denne komplicerede digter med sit magtfulde sprog der har fascineret ikke blot de oprindelige tilhørere, men også læsere gennem to et halvt årtusinde.

Pindars opdragsgivere har alle tilhørt toppen i de græske samfund, hvadenten de bestilte en ode til sig selv eller til et knapt så bemidlet bysbarns ære. Man møder kongen af Kyrene og thessalernes krigsleder (*tagos*), men højst på den sociale skala stod dog de sicilianske fyrster Theron, Gela og Hieron. Theron var herre over Agrigent, og da han i 476 vandt olympiadens løb for stridsvogn med firspand digtede Pindar et epinikion som starter med de storslagne ord:⁹

8. Pytho = Delphi.

9. O. 2.1-2

Herskerlyrens oder

Hvilken gud, hvilken heros, hvilken mand skal vi besynge?

På græsk:

*Ἀναξίφορμιγγες ὕμνοι,
τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;*

Det står ikke klart hvad præcist der gør oderne til herskerlyrer-oder (eller er det lyrebeherkende oder?), og digtet – et af Pindars mægtigste – giver os ikke nogen forklaring. Den får vi måske i en ode han skrev seks år senere til ære for Hieron, herre til Syrakus, der var en af den græske verdens mægtigste stater.

Hieron havde i 470 vundet løbet med stridsvogn og firspand ved de Pythiske lege. Han stod naturligvis ikke selv på vognen, den slags har man kuske til. Få år forinden havde Hieron grundlagt en ny by ved foden af Ætna og sat sin søn Deinomenes ind som regent dér – vel som en slags uddannelsesstilling så han en dag kunne overtage fars plads som fyrste af Syrakus. Ved legene havde Hieron indskrevet sig som Hieron fra Ætna, så da herolden opråbte navnet på sejrherren, råbte han “Sejrherren er: Hieron fra Ætna”. God reklame for den nyoprettede by!

Jeg har vovet at oversætte denne ode, Den Første Pythiske, til dansk. Som Horats sagde, så er det halsløs gerning at forsøge at efterligne Pindar, og lige så halsløst at forsøge at oversætte ham, men forsøget må gøres alligevel. Jeg har valgt frie vers uden forsøg på at gengive Pindars metriske skema, og en verselinje i oversættelsen svarer ikke nødvendigvis til et pindarisk vers. For at lette en sammenligning med originalen har jeg dog i margen indsat tal der viser hvor omtrent vi er i den græske tekst efter den nu gængse versetælling.

Gyldne lyre, for Apollon og Muser med deres violhår
fælles klenodie.

Dig lyder dansens trin, festens åbning,
dig følger sangere når du gir tegn og slår dirrende an
til korførende forsang.

Selv odkæmper Lyns bundløse ild
slukker du ud.

5

På Zeus scepter sover hans ørn,
slåpt lar den vingerne hænge ned ad begge sider
fuglenes fyrste.

Sort er den sky du har udgydt over hans hoveds krumning,
sødt lægger den låg på hans øjne.

Han småsnorker, som roligt hav hæves og sænkes hans ryg,
i dit åndedrag's greb.

10

Selv Ares, den voldsmand, tar fri
for barsk spyd- og spær-kamp
og varmer sit hjerte i trance.

Selv guders sind fortryller dine pile
ved Letosønnens¹⁰ kunst og de dybtbarmede Musers.

Men alt Zeus ikke har kær

13

blir panisk ved lyden af Pieridernes¹¹ magtfulde stemme
ud over jord og det ubønhørlige hav.

Selv han som ligger i Tartaros' rædsler, gudernes fjende,
Typhos med hundrede hoder, ham som engang
fostred Kilikiens¹² grotte så talrig på navne.

Nu ligger Cumæs¹³ havbeskyllede strande og hele Sicilien
som vægt på hans hårede bryst.

En søjle som når til himlen hviler på ham, sneklædte Ætna,

10. Letos søn: = Apollon.

11. Pierider = Muser.

12. Kilikien: sydøstlige Lilleasien.

13. Cumæ: by nær Vesuv.

året igennem en amme for uvejr.

Hun udspyr pureste kilder af utilnærmelig ild fra sit dyb. 21

Floder gyder om dagen ud en strøm i lysende damp
men om natten fører den glødende glidende flamme
klippeknolde til havdybets flade med sydende larm.

Det er dét, Hephaistos' slangekryb, der sender dem op,
de gruopvækkende væld.

Et uhyre at se på med undren

og undrende at høre om fra dem der har set det,
fastlænket som det er af Ætnas mørkløvede tinder og fæste,
madrassen gennemflænger dets ryg når det gnutber sig mod den.

Måtte vi, Zeus, være dig til behag, du bjergets herre, 29

du herre over dette frugtbare lands

blottede pande, hvis nabobys og navnesøsters vidtberømte stifter
har bragt ry over byen:

på Pythos bane udråbte herolden dens navn
med Hierons for sejr i firspand.

Det første der fryder skibsbårne folk når de starter sejladsen 33
er bliden bør.

Så vokser forventning om sluttelig hjemkomst i held.

Ligeså må god lykke som den vi har set
gi forventning om fremtidigt ry for at sejre med heste,
navnkundighed for at feste med velklang.

Du Lykiens¹⁴ gud, du Delos's herre, Phøbus, 39

14. Lykien: område i Lilleasien.

du som har kær Parnassets Kastaliske¹⁵ Kilde,
måtte du gøre dét til din vilje og landet velsignet med mænd.

Fra guderne kommer jo alt 41
hvad en dødelig slægt kan formå og kan evne,
styrke i tanke, kraft i arm, snilde med ord.

Måtte jeg ej i min iver efter at prise dén mand
gøre som den der slynger sit spyd – malm i dets åsyn –
fra sin hånd ud uden for banen,
nej lad mig kaste det langt og forbi de andres.

Måtte bestandig tiden styre hans lykke og tilgang af gods, 46
yde glemsel for møje.

Jo – han skal nok erindre
hvilke kampe han udstod i krig, standhaftig i sind,
dengang ved gudernes hånd de tilstred sig hæder
som ingen anden tør høste blandt grækernes æt
– kronen, stolt, på al rigdom.

Drog nys som en anden Philoktét i felten, 50
tvungen måtte en selvbevidst mand
logrende kalde ham ven.

Sagnet véd at med tærende sårbrand
lå på Lemnos Poias¹⁶ søn ved sin bue,
da gudlignende helte kom for at sejle ham over,

15. Kastalia: kilde i Delphi.

16. Poias: Philoktets far

så lagde han øde Priamos' kongsstad, gjorde slut
på Achaiernes plagsomme møje,
så svækket han var, for det var hans lod.

Måtte på den vis en gud 56
holde Hieron rank som tiden sniger sig ind
og gi ham ham en chance at nå hvad han ønsker.

Muse, jeg ber dig, syng også en firspandsbelønning
for Deinómenes¹⁷
– fars glæde er dog ej fremmed glæde –
så kom, lad os finde et velkomment kvad til kongen af Ætna, 60

ham for hvem Hieron har grundlagt den by
med frihed fæstet i gud efter Hyllos's¹⁸ norm.
Ét jo de ønsker, Pamphýls¹⁹ og Herakles' efterslægt,
som bor under Taygét²⁰:
at holde fast ved Ægimios²¹ lov, være dorere.
God lykke havde de, drog ned fra Pindos og tog Amyklæ²²,
højtansete tog de bo
næst ved Tyndaros' sønner²³ som rider på kridhvide hingste,
lod deres lansers ry blomstre.

Fuldbringer Zeus, måtte den dom blandt mennesker blive 67

-
17. Deinomenes: Hierons søn.
 18. Hyllos: Herakles' søn.
 19. Pamphyl: Ægimios' søn.
 20. Tayget: bjerg ved Sparta.
 21. Ægimios: Doros' søn.
 22. Amyklæ: by nær Sparta.
 23. Tyndaros' sønner: Dioskurerne

sand at ved Amenas²⁴ strøm er slig lod blevet folk og konger til del.

Med din hjælp må lederen kunne 69
rådgi sin søn, sikre folkets ret, skabe samdrægtig ro.
Jeg bønfalder dig, Kronion, lov at puneren holder sig hjemme
og etruskernes hujen – de så jo
hvor skingert de skreg da skibe stønned ved Cumæ,
så hvad de led da syrakusanernes fører
kuede dem og kastede al deres ungdom
over bord fra de hurtigt sejlene skibe
i havet,
halede op af tyngende trældom græske mænds jord.

Nævner jeg Salamis, får jeg Athenernes gunst, 76
i Sparta for slaget foran Kithæron²⁵,
hvor buebevæbnede Medere segned,
ved bredden af Himeras²⁶ liflige vande
ved at synge et kvad om Deinómenes' sønner²⁷
fortjent ved mod i dåd hvor fjendeskarerne segned.

Den der kan tøjle sin tunge, 81
kort samle mangel en spunden ende
sanker mindre kritik fra folk.
Lede over længde afstumper æggen på hastige håb,
hvad folket hører gir tyngde
til hemmeligt nag over anden mands medgang.
Og dog – hellere misundt end ynket!

24. Amenas: flod v. Ætna.

25. Kithæron: bjerg nær Plataæ.

26. Himeras: flod på Sicilien.

27. Deinomenes' sønner: Hieron og Gelon.

Opgiv ikke ædel fremfærd.
Styr din hær med retfærds ror,
smed din tunges malm på sandheds ambolt.

Den mindste bemærkning vokser sig stor 87
hvis den falder fra dig.
Du er har ansvar for mange.
Mange vidner vinder begge parters tillid.
Vis dig stadig i godt humør, hvis du ellers gerne vil omtales venligt,
spar ikke på hvad du gir ud,
gør som kaptajnen, sæt storsejl!
Lad dig ej lokke, min ven, af ufin vinding.
Det er kun ry efter døden der vidner
for fortællere og for sangere
om bortgangne mænds virke.

Aldrig bortvisner Krøsus²⁸ mandige venlighed. 94
Men det bøddelsind, bronzetyr-krematoriets
Phalaris²⁹, møder hadsk tale overalt,
ingen lyrer ham hilser med drengesang under tag
velkommen til afslappet selskab

At ha medgang er førsteprisen
at ha godt ry kommer næst
– den mand som får begge i sigte og griber til
han står med den højeste krans.

28. Krøsus: lydisk konge.

29. Phalaris: siciliansk tyrann.

Der er alting i dette forunderlige digt. Der er hentydninger til politiske begivenheder som den om den stolte mand som logrende måtte følge Hieron – åbenbart en hersker i en anden by som blev tvunget til at makke ret. Der er krig og sejr. I 480 havde Hierons storebror Gelon vundet et afgørende slag mod karthagerne ved Himera på Siciliens nordkyst og i midten af 470erne havde Hieron vundet et stort søslag mod en etruskisk flåde ud for Cumæ (Kyme) nær Neapel.³⁰

Men de skingre skrig fra de druknende etruskere er der ikke blot for at forherlige ham som fik dem til at skribe. De er pakket ind i en bøn om fred. Måtte etruskerne og karthagerne holde sig hjemme, og det er der måske et vist håb om, for de har jo fået hver deres lektion. Digteren maner også til fred på hjemmefronten: kongen skal styre, men han skal gøre det klogt, og han skal tænke på sine borgeres vel. Samdrægtighed er målet, og det er måske opnåeligt.

Og det hele er pakket ind i en historie om lyrens kraft. I den danske folkeviser som kaldes *Harpens Kraft* hedder det om ridder Villemand:³¹

Han slog harpen så såre
det hørtes over alle de gårde.
Barken sprak udaf egetræ
og hornet af det bøvende fæ.
Barken sprak af birke
og knappen af Marri-kirke.
Så slog han harpen af harme
hans brud ud af troldens arme

– trolden havde nemlig trukket hans brud ned i sin å da hun red over den på en bro –

Han slog harpen til bunde,

30. Om Hierons liv og levned kan man læse i Thomas Heine Nielsens 'Den historiske Hieron', *Aigis* 2.1, 2002.

31. Gengivet efter *Danske Folkeviser i udvalg* ved Axel Olrik under Medvirkning af Ida Falbe-Hansen, Første Samling, femte Udgave, Gyldendalske Boghandel: København 1922. Retskrivningen er dog moderniseret og tegnsætningen ændret.

den trold måtte op fra grunde.
Op kom den trold fra grunde
med Villemands mø i munde

Pindars gyldne lyre har ikke mindre effekt, men det er en fredsskabende, civiliserende virkning: Lynet, med dets uudtømmelige, destruktive ildkraft, falder til ro, rovfuglen over alle rovfugle, ørnen, falder i slummer på Zeus' scepter. Det er et fantastisk billede, med stor lydvirkning på græsk. Den gyldne lyre hælder en uigennemtrængelig tåge ned, som blidt får ørnens øjenlåg til at lukke sig. Vingerne kommer til at hænge slappe ned ad siderne. Den småsnorker *κνώσσω* [knååssåån], man kan høre den sagte rumlen, mens dens ryg er smidigt undulerende som en vandoverflade der blidt bevæger sig op og ned i en blid brises greb. Det er alt sammen lyrens værk. Selv den moderne læser kan *se* og *høre*, ja næsten *føle* hvordan fred og ro falder på alting, fredens bevægelser og lyde erstatter voldens. Musikken bliver civiliserende, og det er civiliserende poesi Pindar skriver. Her er passagen om ørnen på græsk:

εὔδει δ' ἀνὰ σκάπτῳ Διὸς αἰετός, ὠκέϊαν πτέρυγ' ἀμφοτέρωθεν χαλάξαις,
ἀρχὸς οἰωνῶν, κελαινῶπιιν δ' ἐπί οἱ νεφέλαν
ἀγκύλῳ κρατί, γλεφάρων ἀδὺ κλάϊθρον, κατέχευας· ὁ δὲ κνώσσων
ὑγρὸν νῶτον αἰωρεῖ, τεαῖς
ῥιπαῖσι κατασχόμενος.

Om det så er den personificerede krig, Ares den voldsmand, så forlader han slagmarken for at hengive sig til en salig døs.

Så kommer modsætningen, den virkelig ondskabs repræsentanter, dem der ikke er på Zeus's side, de gør hvad de kan for at komme væk når lyren spiller, de flyr over hav over land. En af dem er uhyret Typhos – gudernes ærkefjende, en græsk djævel, som imidlertid ikke mere er på fri fod, han ligger under Vesuvs og Ætnas bjergmasser og kan ikke rejse sig, kun udspy røg og damp, ild, sten og lavastrømme. Han gnubber sig mod

sin madras, måske for at komme op og væk fra lyden af lyren, men kun med det resultat at det hårde leje flænses hans ryg.

Via Typhos og Ætna kan digteren gå over til at nævne Hieron fra Ætnas sejr. Det er først nu, nogle og tredive vers inde i oden at vi hører Hierons navn og hører at han har sejret.

Et ønske om alt godt fremover for Hieron giver Pindar anledning til nogle almene overvejelser om livets omskiftelighed og til at hentyde til en politisk begivenhed i Hierons liv, og i den forbindelse til myten om Philoktet, der under det meste af Trojakrigen lå alene med et ulægeligt sår på øen Lemnos, men blev hentet tilbage til den achaiske hær da det blev klart at uden hans bue kunne byen ikke erobres.

Videre til grundlæggelsen af byen Ætna (år 476), hvis doriske præg fremhæves. Det var vist et forsøg på at lave et siciliansk Sparta, en by af lutter soldater – Hieron befolkede den med 5.000 lejesoldater som han allerede havde i Syrakus og lige så mange frisk importerede fra Peloponnes. Men derom intet hos Pindar, der blot siger at staden følger doriske, spartanske traditioner.

Resten af oden er formelt nok henvendt til Deinomenes, Hierons søn, Ætnas fyrste. Her gives der gode råd om hvordan en fyrste bør opføre sig, og her er ønsket om fred for karthagere og etruskere, der selvfølgelig er menneskelige repræsentanter for det onde som ikke lider lyrens klang. Dit minde, siger han til fyrsten, kan sikres af fortællere og sangere – men du får det eftermæle som du har fortjent. Ikke glemmes Krösus' venlighed eller Phalaris' umenneskelighed (det var ham der stegte sine modstandere i en bronzetyr). Lige som den slagne sportsmand venter der aldrig en Phalaris en god modtagelse – der står ingen lyrer parat til at invitere ham ind til drengekorsets sang. Den gyldne lyre, herskerlyren, kommer tilbage i digtets allersidste ord, den lyre som civiliserer og kun vil have med civiliserede mennesker at gøre. Husk det, hersker!

Det er halsløs gerning at imitere Pindar. Hvis nogen i antikken har gjort det med et vist held, er det hans samtidige Bacchylides, som grundlæggende anvender samme teknik som Pindar, men det bliver nu noget slappere. Åndsbeslægtet er snarere Æschylos, som også virkelig behersker det storladne – stort i tanke og stort i udtryk, som Quintilian sagde om Pindar.

Selv om Horats vidste at Pindarimitation er halsløs gerning, ville han da gerne lure Pindar nogle tricks af. Men han kan ikke på Pindars ubekymrede måde glide fra det ene emne til det andet, og tør sjældent eller aldrig kaste sig ud i pindarisk dristige metaforer: Ἀψευδεῖ δὲ πρὸς ἄκμονι χάλκευε γλῶσσαν! *Smed din tunges malm på sandhedens ambolt!* Eller beskrivelsen af hvordan Hieron ved sejren i søslaget ved Cumæ *trak græske mænds land ud fra trældoms tyngde*. Man ser ham som en anden Thor på fisketur hive i et tov og hale græsk jord, Hellás, op fra det dyb den var ved synke ned i. Og denne frelsende “trækken op” modsvares i sætningen før af en modsat bevægelse, for midlet til at trække Hellás op var at kaste etruskernes ungdom fra deres skibe og ned i havets dyb.

Det er karakteristisk for Pindars billeder at de altid er meget anskuelige, selv når de fremmanes med sære kraftladede gloser. Karthageren og etruskernes hujen skal pænt holde sig hjemme, for de har jo set de skingre skibsstønnende skrig foran Cumæ:

ἤμερον ὄφρα κατ' οἶκον ὁ Φοῖνιξ ὁ Τυρσανῶν τ' ἀλαλατὸς ἔχη, ναυσίστονον ὕβριν
ἰδὼν τὰν πρὸ Κύμας

– en karthager kan se, men det kan etruskeres hujen da ikke, og man kan da ikke se et skrig, “skibsstønnende skrig” (ναυσίστονος ὕβρις) er for øvrigt et sært udtryk – men pedanteri til side, så ser og hører man slaget, hvor barbarerne til at begynde med hujer og til sidst skriger i rædsel og smerte mens deres skibe knager og er ved at gå i fra hinanden.³²

32. Også andetsteds hos Pindar forekommer skinger lyd (ὕβρις) som genstand for syn. P. 10,35-36: Ἀπόλλων ... γελᾷ θ' ὀρώων ὕβριν ὀρθίαν κυωδάλων “Apollon ... ler når han ser bæsternes skingre skryden”.

Da man i Vesteuropa i Renæssancen fik kendskab til Pindar efter han i mere end tusind år blot havde været et navn man mødte hos Horats, kom der forsøg på at skrive pindariske oder. Jeg har ikke læst nogen af disse forsøg fra 15- og 1600-tallet, men kyndige folk har overbevist mig om at jeg ikke er gået glip af noget stort.

Der sker imidlertid noget interessant i slutningen af 1700-tallet. Goethe havde en længere Pindar-raptus. I 1772 skriver han *Wandrerers Sturmlied* i frie vers, uden rim, uden inddeling i strofer hvis metriske skema repeteres.³³ Han omtaler her Pindar med en patos som er næsten pindarisk:

Wenn die Räder rasselten, Rad an Rad, rasch ums Ziel weg
Hoch flog
Siegdurchglühter
Jünglinge Peitschenknall
Um sie Staub wälzt'
Wie vom Gebürg herab
Kieselwetter ins Tal,
Glühte deine Seel' Gefahren, Pindar.

Der er et modigt adjektiv som *siegdurchglüht* "sejrs gennemglødet", der er pindarisk styrke, og dog er det ikke Pindar. Blandt andet fordi Goethe faktisk udmaler en væddeløbscene – hvis der er noget græsk forbillede, kunne det nærmest være Sophokles' spændende skildring i *Elektra* 680-763 af et væddeløb hvori Orestes skulle være omkommet. Men flot er det, og Goethe er her kommet fri af de veldresserede klassiske verseskemaers snærende bånd.

Det er også Pindar der, i samarbejde med Æschylos, i 1774 gav Goethe mod til at skrive sit fantastiske *Prometheus*, hvor det er Prometheus selv der taler. Det starter

33. Se om dette digt Birthe Hoffmann, 'Filologi eller formalisme. Litteraturvidenskaben mellem Skylla og Karybdis?', i M. H. Hansen, udg., *Filologi og Humaniora*, Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning 343, Museum Tusulanum: København 2008, pp. 71-88.

Bedecke deinen Himmel, Zeus
mit Wolkendunst

Zeus laver alle sine barnagtige magtdemonstrationer, han kan dog ikke virkelig gøre noget mod Prometheus. Slutfanfaren lyder:

Hier sitz' ich, forme Menschen
Nach meinem Bilde
Ein Geschlecht, das mir gleich sei,
Zu leiden, weinen,
Genießen und zu freuen sich,
Und dein nicht zu achten
Wie ich!

Her sidder jeg, former mennesker
i mit billede,
en slægt der skal være mig lig
til at lide, græde,
nyde og glæde sig,
ikke bekymre sig om dig
– lissom mig.

Men hvor der er pindarisk og æschylæisk saft og kraft i *Prometheus*, er der ingen gylden lyre.

Det er der hos Schiller. Han bøjer sig ganske vist for traditionelle krav om strofeopbygning og bruger sågar rim, han nævner heller ikke lyren direkte, men han har Pindar in mente da han skriver *Ode an die Freude*.

Glæden og en usynlig magt i naturen og over stjerneteltet har overtaget den rolle som *roen* – ἡσυχία – og φόρμιγγς – *lyren* – har hos Pindar. Lige som hos ham er der nogle som må snige sig hjem gemt af mørket i skumle gyder:

Wem der große Wurf gelungen,
eines Freundes Freund zu sein,
wer ein holdes Weib errungen,
mische seinen Jubel ein!
Ja - wer auch nur *eine* Seele
sein nennt auf dem Erdenrund!
Und wer's nie gekonnt, der stehle
Weinend sich aus diesem Bund.

FN har ofte brugt stykket med *An die Freude* i Beethovens 9. symfoni. Nu er det Europas nationalsang, en ode om en samhørighed skabt af den gode kraft. I den sang klinger Pindars gyldne herskerlyre.

Appendiks. Den tiende pythiske ode.

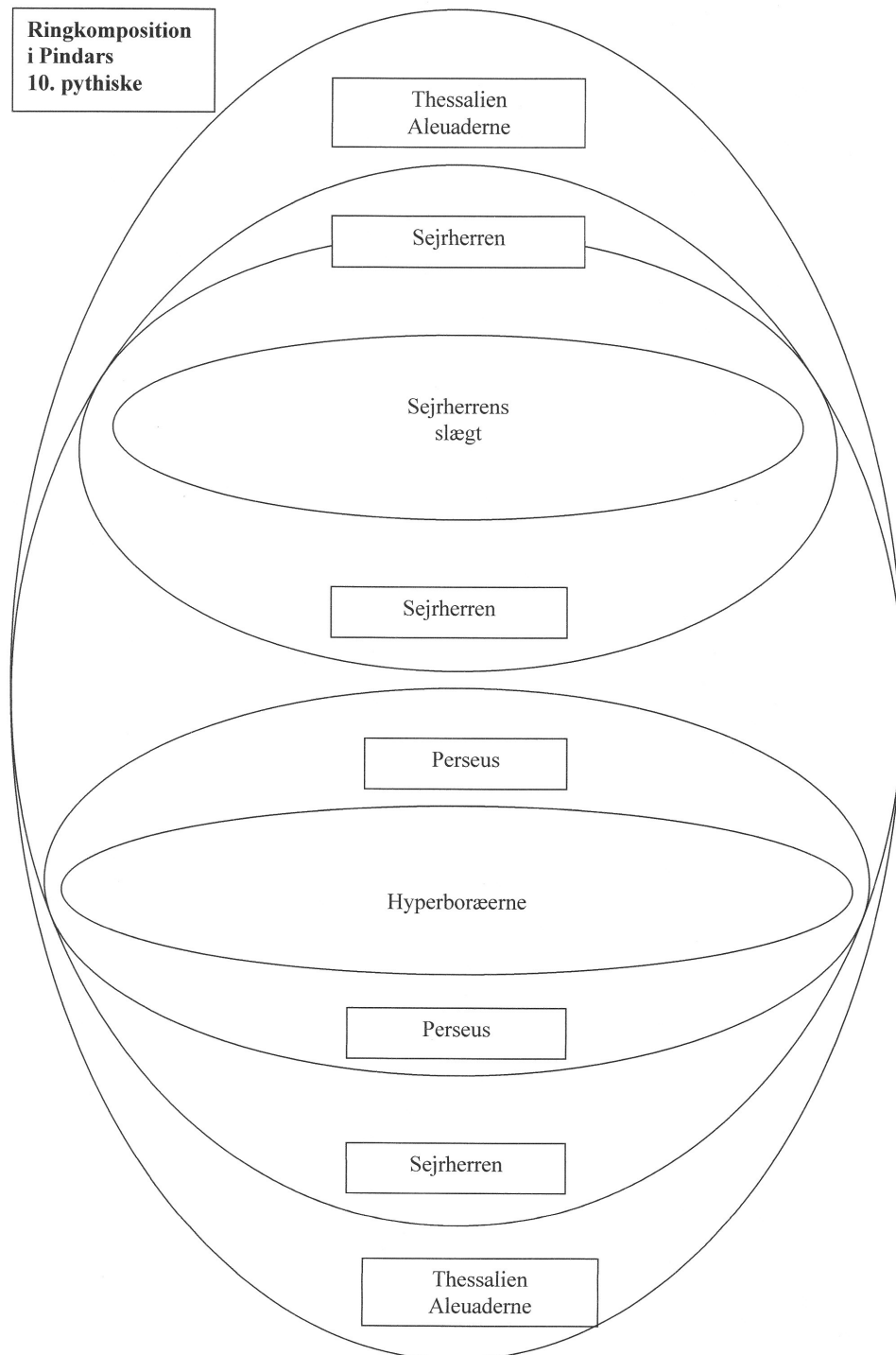
Den tiende pythiske fra 498 er den ældste af Pindars oder. Den er blevet til i 498 i anledning af at en thessaler ved navn Hippokleas har sejret i dobbeltdistanceløb for ynglinge. Oden har formentlig været bestilt og bekostet af Thessaliens ledende mand, Thorax, hvis slægt, Aleuaderne, i lang tid var områdets mægtigste. Det indledes med en smigrende sammenligning mellem Thessalien og Sparta, der begge er så heldige at have fyrster af Herakles' slægt, og slutter med endnu en ros af aleuadernes styre.

Pindar har nok været først i tyverne da han skrev den tiende pythiske, men det er sandelig ikke en famlende nybegynders værk. Oden består af 4 triader af strofe-anti-strofe-epode (i 1. pythiske er der 5). Slutningen af 2. og næsten hele 3. triade er viet Perseus og hans besøg i hyperboræernes lykkeland hinsides nordenvinden.

Det fremgår af sidste triade at oden skulle opføres i Thessalien af "ephyræiske mænd". Lige præcis hvad der menes med det er uklart, men det må nok på en eller anden måde betyde thessalere.

Pindar benytter ofte det der kaldes *ringkomposition*, hvor et bestemt motiv så at sige omslutter et andet ved at komme både før og efter det. Det omsluttede kan også selv danne ring om noget tredje. Den tiende pythiske har nok den mest gennemførte ringstruktur af alle hans oder:

**Ringkomposition
i Pindars
10. pythiske**

Her kommer nu min oversættelse af 10. pythiske:

Fremgang følger Lakedaimon. Lyksaligt er Thessaliens land.
Én stamfar har det hus
der de tvende lande behersker: Herakles fremmest i kamp.

Store ord foruden grund? Nej! Fra Pytho og Pelinna³⁴ lyder
kaldet, og fra Aleuas' sønner,
beredte at fejre med mandskorets prægtige røst
Hippokleas, som nu er i vindernes tal.

For nabofolkenes skare har Parnassos' skjul råbt op: 8
"Dobbeldistanceløb for drenge: Den ypperste:" - og *hans* navn.

Apollon! Dejlig udfolder for mennesker sig mål såvel som start
når en gud giver kræfter til løbet.

Dit forsyn må det skyldes han gennemførte dette;
men den der ser på slægtens tradition
vil sige: "I sin faders fodspor er han trådt".
Har ikke Phrikias ved to
olympiader vundet i Ares' krigsværgende
rustning? Har ikke banen i dalen
dybt under Kirrhas³⁵ klipper
ført hans ben til sejr?

Måtte det times dem også i kommende dage at se 17
slig herlig rigdom blomstre.

34. Pelinna: by i Thessalien.

35. Kirrha: (havneby nær) Delphi.

Hvad frydeligt fostres i Hellas
er deres blevet
i ikke ringe mål.
Måtte guderne unde dem ikke at møde
omskiftelighed.

Uden ar i sindet er kun en gud. 21
Lykkelig er dén og værd en kunstners ode
som forstår at udnytte
næver eller benenes evner
initiativrig og udholdende
til sejr
og erobrer de fornemste præmier for dertil
i levende live at se
i tidens fylde sin unge søn
begrænset i Pytho.

Op til Himmels malm 27
fører ham aldrig hans ben.
Men i den verden hvor vi
som dødelig æt holder fest
standser han ikke
før grænsen for sejlads.

Dog hverken til skibs eller fods 29
finder du eventyrvejen til hyperboræernes stævne,
kom end Perseus den drot i sin tid
på besøg og lod sig beværte
just som de var i færd med at ofre
æsler i prægtige mængder.

Intet fornøjer Apollon som højtid og gilder
dér til lands, og han ler når han ser
bæsterne skingert skryde.

Dog ikke uden plads for Musen er deres festbrug. 37
Nej! Luften dirrer hvorhen man sig vender
af pige- og lyrerbrum og fløjters sopran.
Med gylden laure i hår fester de frydeligt.

Sygdom og alderdoms hærgen rammer ikke den hellige slægt.
Møje og strid foruden
lever de fri for fortrædelig nag.

Med hjertet modigt i bryst drog engang 44
Danaes søn³⁶
– vej viste Athene –
op til de salige mænds forsamling.
Han vog Gorgonen og bragte med hendes hoved
hvor slangerne spilled i lokkernes sted
til ømænd forstenende død.³⁷

Mig tykkes intet som guder fuldbringer 48
så eventyrligt det ikke kan tros.

Slip nu åren, kast hurtigt dit anker fra forstavn i sand
til værn mod klippernes skær.
Hyldestsangenes flor
styrer jo på biers vis fra emne til emne.

36. Danaes søn: Perseus.

37. Gorgos blik virkede forstenende. Perseus brugte hendes afhuggede hovede til at forstene indbyggerne på øen Seriphos, som ikke opførte sig ordentligt over for hans mor Danae.

- Det er mit håb at når ephyræiske mænd ved Peneios³⁸ 55
udgyder dejligt mit kvad og Hippokleas står
ombruset af sange fortjente for kransen
kan jeg udvirke at han end mer
blir den der beundres
af jævn gammel og af ældre tillige,
og den de unge piger tænker på.
- Forskelligt er jo hvad mand og mand ægges til attrå af. 60
Har man nået hvad man stræber mod,
kan vel man ofre en tanke på
hvad som lokker for fod.
Ting om et år
lar intet tegn os ane.
- Jeg lider på Thorax' varme gæstmildhed. Det var ham 64
der med venlig tanke på mig tog sig på
at spænde dette Pieridernes firspand for.
Sin vens ven var han, drev på den der med glæde drev på.
Prøver man guld på sten vil det skinne. Ligeså det sind der er ret.
Så lad os hylde de ædle brødre,
fordi de højner og styrker
Thessalerfolkets tradition,
og i gode mænds hænder
ligger fra fædrene tid
stædernes styre.

38. Peneios: flod i Thessalien.